

Bévés „allűrök”

*Allűr: fi., biz. viselkedés, modor, társas érintkezésben felvett szokás.
(Idegen szavak szótára)*

Abban a büntetés-végrehajtási intézetben, ahol korábban dolgoztam, parancsnokom egyszer megjegyezte, hogy néhány év elteltével minden dolgozónál kialakulnak „bévés allűrök”. Ezek bizonyos helyzetekben, például egy munkahelyváltásnál, problémákat okozhatnak. Akkoriban nem igazán értettem, mit jelent valójában, amit mond. Ma már kezdem sejteni, sőt példákat is tudok rá mondani.

A fogvatartottakkal való foglalkozáskor állandóan résen kell lenni, ha nem szeretnénk, hogy „megvezessenek” bennünket. Ez az állandó készenlét azt eredményezheti, hogy a munkatársak egymással szemben is bizalmatlanná válhatnak. Feltétlen bizalom csak szűk csoportokban alakul ki. Ez a mindennapi életben sok probléma okozója.

Zavarja a kommunikációt, bizalmatlan légkört eredményez, ami a munkavégzésre, a személyiségre gyakorolt hatását tekintve egyaránt kedvezőtlen. Ezt egy szemléletes példával illusztráltam akkoriban. Ha azt mondtam: „kék az ég”, nem azt az egyébként természetes reakciót váltottam ki, hogy „igen, na és?”, vagy, hogy „ne butáskodj, hisz éppen beborult!”, hanem azt a rendszerint kimondatlan gondolatot, hogy „mit akart ezzel mondani?”. Ez ott, akkor nagyon zavart, és jelentős része volt abban, hogy más munkahely után néztem. Megnyugvással vettem tudomásul, hogy ismét „bv. országba” tévedve, azokban a körökben, ahol legtöbbet előfordulok, ezt ilyen mértékben nem tapasztalom.

Az is tény, hogy a totális parancsuralmi rendszerek nem tolerálják az említett kisebb baráti csoportok kialakulását. Ez régi beidegződés, s bár ma már nem készülnek róla „hangulatjelentések”, a rendszer az ilyen csoportok szétzilálására törekszik.

Egy alkalommal két pszichológus által vezetett csoportfoglalkozáson, ahol hatan vettünk részt nevelők, „vakvezetést” játszottunk. A helyszínre ugyan munka után, de napfényes délután, sétálva érkeztünk, volt tehát lehetőségünk némileg feloldódni. Nyilvánvaló, hogy vakot tucatnyi módon lehet vezetni. Még a szakembereket is meglepte, hogy mindannyian magunk előtt tolvá irányítottuk „vak” kollégánkat. Tipikus smasszerreflexet érhattünk tetten, miszerint nem szívesen vesszük, ha valaki a hátunk mögé kerül. Mindez annak ellenére történt így, hogy akit magunk előtt vezetünk, közvetlen munkatársunk, akiben egyébként maximálisan megbízunk. Figyelemre méltó volt a pszichológusok megjegyzése. Szerintük az nem baj, ha munkahelyi reflexek munkahelyen kívül is hatnak, észlelhetők. Ez szinte elkerülhetetlen. Abból lehet gond, ha nem vagyunk vele tisztában. Az sem árt, ha a szűkebb környezetünkben – család, barátok – szintén értik ezt, és nem rigolyának tekintik.

A bűnügyi krónikák hírein a legtöbb ember azonnal túlteszi magát abban a hitben, hogy „velem ez nem fordulhat elő”. Egy büntetés-végrehajtási dolgozónál másként működik ez a mechanizmus annak ellenére, hogy legtöbbször nem is tud róla. Olyan reflexek tapasztalhatók, amelyek csak tudatos megfigyeléssel észlelhetők. Megemlítek néhány példát.

Társasházban a szomszédhoz két percre átlépve is garantáltan bezárjuk a lakásajtót. Nem szeretjük a nyitott vagy könnyen kinyitható táskákat, tömegben főleg nem. A már korábban említett bizalmatlanság minden körülmények között hat. Az első találkozás alkalmával szinte soha nem fogadunk a bizalmunkba senkit. (Vigyázat! Ha a villamoson meglátunk felszállni egy roma társaságot, és ösztönösen megtapogatjuk a pénztárcánkat, az nem allűr, hanem előítélet, még akkor is, ha legtöbbször tagadjuk, hogy lennének előítéleteink. Előítéletei mindenkinek vannak. Felelősséggel legfeljebb arról nyilatkozhatunk, hogy a munkánk során nem hagyjuk őket érvényesülni, döntéseinket nem befolyásolják.) Rácsodálkozunk arra a turistára, aki a hátizsákjától akár 20-30 méterre is elbóklászik, bízva abban, hogy ott találja, ahol hagyta. Mi garantáltan addig megyünk csak el, hogy a csomagunk minimum a perifériás látószögünkön belül maradjon.

Magamon is tapasztaltam, hogy a mindennapi életben nem térek be egy kávéra, italtra akárhová. Ez természetes, mondhatnánk, hiszen akármilyen krimóba addig sem jártunk, amíg nem lettünk bévések. Csak-hogy most már néhány, egyébként civilizáltak tekinthető helyet is kerülünk a törzsközsége miatt. Ehhez kapcsolódik fiatal kollégáink problémája. A férfiak még csak-csak eljárhatnak szórakozni, diszkóba, de ezt is legtöbbször társasággal, tehát nem egyedül teszik. Nők esetében már kínosabb a helyzet. Nem „priózhathat” le minden, egyébként tisztességesen közeledő fiatalembert, viszont ha nem derül ki azonnal, hogy, mondjuk, egy fogvatartott rokona az illető, az állással játszhatnak a kolléganők.

Előfordul, hogy meglátunk egy arcot és ismerősnek tűnik, de nem jut azonnal eszünkbe, hol is találkoztunk vele. Ilyenkor

mindenki az emlékeiben kezd kutatni. Mi is, csak-hogy esetünkben először azt gondoljuk át, hogy volt fogvatartott-e az illető, netán egy kapcsolattartó, akivel a beszélőben találkozhatunk. Nem célszerű elbagatellizálni ezt a jelenséget. Ilyen megfontolásból satíroztam ki a telefonkönyvből egy egyébként ügyes gázszerelőt, nehogy a családom valamelyik tagja őt hívja ki egy esetleges hiba elhárítására, ugyanis a nevelési csoportomból szabadult nemrégiben. Kétlem, hogy ilyen esetben a számla megnyugtatná az ügyésszt vagy a védelmi tisztet.

Az utóbbi évek szomorú tapasztalata, hogy felelősségre vontak néhány bévést olyan módon, hogy az esetek jogi oldala is megkérdőjelezhető, de az etikai feltétlenül. Ennek az lett a következménye, hogy munkaidőnk jelentős hányadát arra fordítjuk, miként lehet mindent maximálisan le-, illetve túladminisztrálni. A nagyobb odafigyelés ömagában hasznos, csak a motívációval van bajom. Nyilvánvalóan tisztességgel szeretnénk végezni a munkánkat, de módfelett zavaró tényező az elemző-értékelő főtiszt vagy ügyész személyében a fejünk fölött hajszálon függő Damoklesz kardja. A személyiségre gyakorolt hatása negatív gondolkodást szül. A jól végzett munka szívmenelgető nyugalma helyett azon gondolkodunk, vajon nem követtünk-e el valami apró hibát, amiért aztán mi leszünk a „balhét elvívó” ügyeletes balekok, annak összes jogi, erkölcsi vonzatával együtt.

Az ehhez hasonló viselkedési módok másoknál is előfordulnak, mondhatná bárki. Ez igaz, de abban is biztos vagyok, hogy nálunk sokkal gyakrabban észlelhetők. Egyet-értek az írásom elején említett pszichológusokkal is. Jó, ha tisztában vagyunk a jelenség okaival és hatásaival.

Oravecz Máttyás